

Morebiti bi se lotil on umnejšega kmetovanja, ako bi mu ga kdo razodel in ga do dobrega prepričal o boljšem ravnanju. Ali v mnogih slučajih ga ni in ni človeka, kateri bi nevednega kmeta poučil.

Za poduk ljudstva v kmetijstvu so knjige, časopisi, duhoven in učitelj. Knjiga pride sicer nekatera v roke našega kmeta, ali črka je mrtva in le malokateroga oživi in do boljšega prepričanja pripravi. Isto velja tudi zastran časopisov, po katerih pa prosti kmetje silno malo segajo, kajti le inteligenca slovenska je, le duhovenstvo, učiteljstvo (?), razumnejše kmetovalstvo je, ki podpira domače novine. Edino „Pratiko“ nahajamo skoro v vsaki bajtici, in resnica je, da seje ona uže nad 30 let mnogo mnogo dobrega semena po vseh deželah, kjer se govori jezik slovenski.

Iz knjig in časopisov torej ne zajema naš kmet dovolj poduka; v cerkvi in šoli pa tudi ne dobiva navoda za umno kmetovanje, kajti cerkev je odločena verskemu in nravnemu nauku, v ljudski šoli pa je mladina dan danes uže tako preobložena z mnogoternimi nauki, med katere se sèm ter tjà v najnovejšem času še nepotrebna nemščina zopet vsiluje.

Snujejo naj se zato kmetijske podružnice (filiale) v poduk našemu kmetu in te naj bi razvile tisto delovanje aredi ljudstva, za katero so po družbinih pravih osnovane. Stehern duhovnik in učitelj, mnogi umnejši kmetovalci in marsikateri grajščinski oskrbnik so kolikor toliko izvedenci v teoretičnem in praktičnem umnem gospodarstvu. Zakaj bi se kacih 10 ali 20 tacih mož v večih farah ne združilo v kmetijsko podružnico? Vsaj ne stane mnogo truda, nekaterokrat v letu ob nedeljah, po popoldanski službi božji, napravljati skupščine v šoli, h katerim bi se vsa fara kar s prižnice povabila.

Koliko malo truda stane omikanega človeka, da kake pol ure govori kmetu o tej ali oni kmetijski stroki? Z osnovanjem takih kmetijskih shodov človek ne more priti v zamero nikjer, marveč le hvalevredno mora vsak nepristransk domoljub tako prizadetje imenovati. Osnujte toraj, slovenski domoljubi, več več podružnic po lepi naši, a še preveč zanemarjeni domovini!

J. L.

Solske stvari.

Razpis štipendij cesarja Franc Jožefa in cesarice Elizabete.

Našim bralcem je znano, da sta presvitli cesar in cesarica v spomin sreberne poroke za uboge in podpore vredne dijake na vseučilišči dunajskem 7, peštanskem 7, pražkem 5, graškem, insbruškem, krakovskem, lvovskem, črnoviškem in zagrebškem povsod po 3 štipendije v zlatu in znesku 300 gld. na leto ustanovila, ki so za prihodnje šolsko leto uže razpisane.

Prošnje za te štipendije se morajo narediti naravnost na Nj. c. kr. veličanstvo cesarja in zadnji čas do 10. avgusta t. l. v cesarjevi pisarni (k. k. Privat- und Familien-Fondsdirektion) na Dunaji vložiti.

Prošnjiki za tako štipendijo morajo v prošnji povedati, na katerem vseučilišči in na kateri fakulteti (medicinski, juridiški, filozofični ali bogoslovski) hočejo svoje študije pričeti in končati. Priložiti se morajo taki prošnji veljavna spričala: 1) krstni list, 2) ubožni list z izkazom stanú in premoženja starišev, 3) šolsko spričalo mature, če dijak še le na vseučilišče gre, če pa je že na vseučilišči, spričalo kolokvija ali državne preskušnje druge šolske polovice letošnjega leta.

* *Občna aritmetika za učiteljska.* Sestavil in založil L. Lavtar, c. k. profesor v Mariboru. — V Ljubljani natisnila narodna tiskarna 1879.

Kedar koli se prikaže kaka šolska knjiga v slovenskem jeziku na beli dan, vselej smo je srčno veseli, kajti gradivo je, ki ga nabiramo za čas, ko tudi pred slovenska tla zasije solnce narodne ravnopravnosti, in, Bogme, da ta čas ni več dalje!

Temveč pa smemo Slovenci veseli biti te knjige, ker je v bistvu stvari in v obliki jezika res vse hvale vredna. Kakor čujemo, se je pisatelj lotil spisovanja te knjige po posebni spodbudi slavnoznanega c. k. deželnega šolskega nadzornika Klodiča, ki je take šolske knjige v prvi vrsti želel učiteljskema v Kopru in Gorici. Prof. Lavtar je zaželeno delo v vsacem oziru izvrstno dobro dovršil. Njegova „aritmetika“ je izvirno delo, se ve da sestavljena s pomočjo drugih knjig, kakor vsaka druga šolska knjiga. Ustrezala bode prav dobro potrebam slovenskih učiteljskih, in še tudi tam, kjer učni jezik ni slovenski, posebno zaradi tega, ker se ozira na metodiko računanja na ljudski šoli, toliko važno za ljudskega učitelja. Srednjim šolam knjiga ni namenjena, ker se na teh šolah poučuje po drugačnem načinu, vendar se lahko tudi v srednjih šolah porabi za pomočno knjigo. — Kar se tiče jezika, v katerem je knjiga pisana, moremo reči, da je lep, pravilen in lahko umeven. Tako se strinja vse, da moremo „aritmetiko“ toplo priporočiti obširnim krogom, katerim vsem več ali manj je na korist pisana. Naj temu toplemu priporočilu dodamo še nekoliko vrstic iz „predgovora“ pisateljevega. „Pisatelj te knjige — piše prof. Lavtar — pogrešal je ves čas svojega poučevanja na slovenskem učiteljski aritmetike, pripravne namenu tega zavoda. Zbirati je moral tvarino za pouk iz knjig za nižje in višje srednje šole — večinoma iz Močnikovih in Villicusovih — da je zadoščeval načrtu za učiteljska, ki je zdaj veljaven po ukazu vis. c. kr. ministerstva za uk in bogočastje od 26. maja 1874. leta št. 7114. To zbirko je pisatelj po svoji izkušnji uredil in izročil vis. deželnemu šolskemu svetu v Gorici, da jo presodi — in potem vvede na slovenskih učiteljskih. Presodil jo je gosp. prof. Križnič prav natanko — hvala mu za njegov trud! — ter nekatere nedostatke prav jasno določil, katere je potem pisatelj odpravil. Tvarina je v obče tako urejena, kakor v drugih aritmetikah. Občna števila so za marsikoga nova in do te stopinje neznana. Njih bitje se le osvetljuje na znanih slučajih. Desetasto uredbo števil pa kandidati in kandidatnje uže poznajo iz ljudske šole. Oni živo torej spoznajo pomen in tudi potrebo občnega števila, ko napišejo desetasto število v občnem obrazu, ki ga izvajajo iz posebnih slučajev. Učitelj sploh, in tudi v ljudski šoli ne sme svojim učencem pravil v glavo ubijati, ako jih niso poprej razumeli. To pravilo mora na tolikih primerih pojasnjevati, da učenec sluti: „pri vsakem drugem takem primeru bom pa tako računal“, da torej konečno posebnih primerov občno pravilo posnema. Zategadel so vaje v tej knjigi tako urejene, da kandidat najprej dokazuje na posebnih in potem na občnih primerih izvršuje, da se torej vadi iz posebnega na obče prehajati. S kratka — pisatelj je hotel tole doseči: 1) Utrjenje dekadičnega številnega sistema. 2) pojme števil in razumno računanje z njimi, posebno kar se tiče desetastih števil. 3) Jasno izpoznanje izrekov in njihovo porabo za računanje na pamet ali s pridobitkom. 4) Spoznanje metode, po kateri učitelj v ljudski šoli računati mora. 5) Ne strokovnjakov v aritmetiki, ampak takih učiteljev, ki imajo tvarino popolnoma v

svoji oblasti, iz katere sami poučujejo. — Akoravno je ta knjiga namenjena učiteljiščem, vendar jo morejo tudi gimnazijalci rabiti, kedar jim je v njihovi aritmetiki kaj nejasno, ker je tukaj vse bolj na kratko izraženo.“ —

Ker se je pisatelj toliko žrtvoval, da je sam založil dragi tisek knjige, naj bi ga za veliki njegov trud odškodovali rodoljubi vsaj s tem, da sežejo po knjigi, ki se dobiva pri pisatelju samem v Mariboru v koroškem predmestju šte. 36. in kateri cena je 1 gld.

Politične stvari.

Boj pravice zoper krivico.

Liberalna ustavaška stranka se zdaj tako zvija, da bi obdržala gospodstvo čez druge narode avstrijske, da se prav lahko to imenuje „boj za krivico“. Na umetnem temelji zidana po ljudéh, ki v drugih državah so izključeni iz poštenih družeb, vzdržavana in leta 1873. o prvih direktnih volitvah na novo ponarajena stavba ustavakov začela je zeló pokati in razdirati se. Hudo jo strese vsaka sapa, vsak naskok političnih nasprotnikov jo zmajé v temelji. Boljši ljudje te stranke zapuščajo jo, ker vidijo trohljivost ustavaškega „cimpra“, da ne more dolgo več stati; nekaj jih skuša spraviti se z drugimi narodnostmi, le najzagrizeneji nosijo še brune skup, da bi strohнено poslopje podprli, da bi se vzdržalo kar najdalje mogoče.

Tako bojuje se še krivica zoper pravico. Pri pomočkov za tak boj ne devljejo zagrizenci na zlato vago; vse je dobro, da le pomaga, kakor se to godi vselej, kedar gre za kako hudobijo. Bo li tudi zdaj, kakor uže skoro dvajset let, v boji krivica premagala pravico? — bo li zopet politična lažnjiva fraza obveljala proti poštemu izvrševanju ustavnih zakonov? — bodo li narodi avstrijski zopet doživeli to, da naša država ostane polje, na katerem se bodo pristranski politikarji in okorni finančarji svoje pogubne skušnje dalje tirali?!

V tem hipu je težko še uganiti, kak bo konec teh homatij. Ustavaki delajo na vse kripnje, da bi se na vrhuncu vzdržali. Skovali so volilnih manifestov na kupe, in vedno in vedno le trobijo po svetu, da je ustava v nevarnosti, če bi njihovi kandidati ne bili izvoljeni. Vsak, kdor se ne tišči njihovega lažnjivega ustavoverstva, je njim sovražnik ustave, je „klerikalec“, „fevdalec“ in „nazadnjak“.

Mnogokrat se je uže zgodilo, da je krivica zadržala pravico, a to ni nikdar dolgo trajalo. Al če krivica tudi le malo časa kraljuje, škoda za celoto in posamesnike je neizmerna — škoda za državo in njene prebivalce. Za to ni treba dokazov navajati, vsaj vsak sam vidi in čuti, koliko škoda so učinili ustavaki le zadnjih 6 let avstrijski državi, da krvaví na milijonih in milijonih dolgov, — da prebivalci njeni zdihujejo pod bremenom davkov, komaj še na pol živi, — da o ravnopravnosti narodov ni skor ni sledú ni tirú, — da nezadovoljnost morí večino ljudstev!

Le malo dni še — in videli bomo: ali se Avstrija reši po pravičnih poslancih, ali pa se še bolj pogrezne v peklo ustavaško?

Mnogovrstne novice.

* *Kobilice*, po 15 centimetrov dolge, so se prikazale v kraju Zagorelu blizu Rima, kjer setve grozno zdelujejo in celó silijo v hiše. Na gornje Laško pa so nedavno prigrmeli celi oblaki nekíh metuljev, ki so

se posedli po zelenji. Bo li vse te nadloge pregnal „liberalizem“, ki danes vlada blaženo Italijo?

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Ura je bila odbila ravno deset, ko prideva s klanca. Moj prijatelj, v tem kraju bolj izveden od mene, pokaže na levo in reče: „Evo grajščina barona Tofferja!“

In res, tam v znožji gorice in ob kraji gozda pokaže se stolnica Vesteneckovega prijatelja barona Tauffererja, v ljudskem jeziku „Tofferja“. Palača je štirivoglata, posestvo utegne biti lepo, al — „in den öden Fensterhöhlen wohnt das Grauen“, morda tam zvečer si dajo „rendez vous“ — sove. Nekoliko okenj je pa vendar še celih in tudi otvornic še ni veter vseh potrgal in na tla pometal. Zopet znamenje kranjskega nemčurskega plemstva! Zato sem prav naglo razumel, zakaj si je baron „Toffer“ tako prizadeval priti v kranjski deželni odbor za namestnika Dežmanovega. Morda misli na ta način zamašiti prazna okna prvega nadstropja svojega grada, vsaj pa mu ni treba spati v družbi sov in netopirjev, ki se tam po sobah njegovega grada slobodno pojajo in svoje burke uganjajo. Doma je morda celó v nevarnosti, da bi mu miši v krasni bradi gnjezd ne delale ali bi se mu ne zaredili molji v njej.

A vendar, kak krasen je s tega grada razgled na Višnjane! Od tam se vidi „majstu“ v vsi veličastnosti, z zakrpanimi strehami in zapahi ter paži z dilj. Prvi hip se pozná, da takó mesta ni vstvaril Bog, nego naredili in skrpali so ga pradedi sedanjih vrlih Višnjancov, ki o vsaki volitvi tako viteško stojé za nemčurskega kandidata in potem „likof“ pijo, pa ne za svoj denar.* Prvo, kar mi pride pri tem na misel, je to, da se spodobi predstaviti se „slavnemu polžu“, a moj prijatelj mi reče, da so ga Višnjani zdaj dali v rejo in odgojo baronu „Tofferju“, toraj bo gotovo pri njem v Ljubljani. Prašati po njem si pa nisva upala, ker nisva marala, da bi nama kdo obleko na životu razprašil, čeravno je bila tega uže pač potrebna po dolgi in prašni poti. Višnjijski „polž“ jim je namreč tako vzvišena žival, da še po nji prašati ne pusté.

Stopiva na „glavni trg“, ker družega ni. Ob desni in levi so hišice z okni popolnoma onim „Tofferjeve“ grajščine podobnimi, le manjša so še; sploh je videti hišam že od zunaj, da v njih ne morejo rasti velikani. Na sredi trga stoji mestna cerkev s precej visokim zvonikom, na katerem je celó ura. Ali uže tukaj se pokaže velik napredek. Po vsem drugem svetu se nahajajo ure navadno z dvema kazalcema, Višnjani ne potrebujejo dveh, eden je zadosti. Morda bodo sčasoma odpravili še tega in ker bo potem tudi ura odveč, tudi uro, kar je popolnoma prav, kajti dandanes uže tako vsak vé, koliko je ura.

Toda tiho, molči, ne zabavljati! Ali ne vidiš tam v lini v cerkveni zid izdolbeni podobe sv. Janeza, ki se vidi po vsem trgu in drži prst na ustih? Ali je niso Višnjani nalašč tu sem postavili za svarilo tujcu, ki še ne vé, da se ne sme zabavljati čez „mesto“ niti prašati po polžu? Rajši idiva memo in poiščiva si kake gostilnice, da nama želodec skupaj ne zleze. V „mestu“ je ni, zunaj njega vé moj prijatelj eno, toraj tje! Daleč

* To je bilo do zdaj. Jaz takrat še nisem vedel, da bodo tudi Višnjani po večini spreobrnilo se — sebi in deželi na čast. Slava toraj onim 21 možakom, ki so 30. junija narodno volili!

Pisatelj.